

Forskare har ett ansvar

PATHRIC HÄGGLUND
OCH PER JOHANSSON

Vi vill börja med att tacka för det positiva värdeomdömet att vår rapport (Hägg-lund och Johansson 2021) är en gedigen genomgång av kausal forskningsdesign och evidensbaserat beslutsfattande. Det är dock fel, som Hällsten (2022) hävdar, att rapporten *egentligen* ska behandla detta och inte kapitel 7, som Hällsten tvärtom är väldigt kritisk till.

I rapporten diskuterar vi experiment och alternativ till experiment som grund för evidensbaserad politik. Rapporten var dock aldrig tänkt som en renodlad metodbeskrivning fränkopplad politiken. Tanken var att den också skulle diskutera aspekter av såväl förutsättningar som hinder för en evidensbaserad politik. I kapitel 7, som handlar om hinder, avhandlas kritisk teori, poststrukturalism och postmodernism, vilka alla är direkt kritiska till positivistisk vetenskapsfilosofi. Vi diskuterar hur dessa idéer har kommit att påverka både akademi och politik. Under rubriken "Forskarens roll" resonerar vi kring kunskapsbildning, åsiktskonformitet inom akademien och hur enskilda forskningsstudier kan få stort genomslag och prägla politiken och den politiska debatten. Det är i detta sammanhang Hällsten m fl (2013) används som exempel och alltså inte, som Hällsten felaktigt anger, som exempel på då kritisk teori eller maktordningsdiskurs använts. Vidare är Hällstens påstående att exemplet valts som representant för "dålig forskning" märkligt, detta då vi uttryckligen skriver att exemplet *inte* valts för att det skulle vara det mest flagranta exemplet på hur resultat kan övertolkas, "utan för att det

är aktuellt och för att det på ett tydligt sätt illustrerar hur slutsatser från enskilda studier kan få stort genomslag i både politiken och samhällsdebatten" (s 118).

Den refererade studien analyserar med hjälp av observationsdata och regressionsanalys hur invandrades överrepresentation i brott samvarierar med uppväxtförhållanden. Eftersom en design för kausala utsagor saknas formuleras slutsatserna i uppsatsen försiktigt. Vår kritik avser emellertid inte uppsatsen i första hand utan hur Hällstens medförfattare valt att kommunicera resultaten. I både uttalanden och debattartiklar konstateras att överrepresentationen i brott *beror* på uppväxtförhållanden och inte på kultur. Vi kan ge tre exempel, i en intervju i Sveriges Radio (2011) påstås bl a: " – *Skillnader i brottslighet mellan invandrare och svenskar beror inte på kulturfaktorer, utan på de förhållanden under vilka man växer upp och det är ett mycket välkänt fenomen, men det har aldrig tillämpats på frågan om invandrare och brott.*" I en debattartikel i *Aftonbladet* (Sarnecki och Szulkin 2011) påstås bl a följande: "*Den viktigaste orsaken bakom skillnaderna i registrerad brottslighet mellan grupperna är sådana skillnader i uppväxtmiljö som relaterar till familjens resurser. Även typ av bostadsområde tycks ha en viss betydelse.*" I en debattartikel i *Dagens Nyheter* (2016) hävdas följande: "*Det finns mycket forskning kring orsaker till brott, men få sådana studier har valt att skilja ut invandrare från övriga befolkningen för att belysa frågan om orsaker till överrepresentationen. En svensk studie (Hällsten, Szulkin, Sarnecki 2013) visar dock att den huvudsakliga förklaringen till invandrades brottslighet överensstämmer med generella kriminologiska teorier om orsaker till brott. Huvuddelen av överrepresentationen i registrerad brottslighet hos utrikesfödda kan förklaras med att en större andel av dessa, jämfört med inrikes födda, har vuxit upp i familjer med lägre socioekon-*

REPLIK

Pathric Hägglund är docent i nationalekonomi och verksam vid Riksrevisionen. Han har omkring 20 års erfarenhet av forskning och analys inom socialförsäkring och arbetsmarknadspolitik. pathric.hagglund@riksrevisionen.se

Per Johansson är professor i statistik vid Statistiska institutionen på Uppsala universitet samt forskare vid IFAU. Hans forskning behandlar registerbaserad analys av mikrodata generellt, samt arbetsmarknadsekonomi med fokus på socialförsäkringssystem, programutvärdering och utbildning. per.johansson@ifau.uu.se

omisk status samt i segregerade områden.”¹

Hällsten vill emellertid inte kännas vid detta utan menar i stället att det är vi som har en politisk agenda. Vi överlämnar detta till läsarna att avgöra.

I rapporten problematiserar vi vidare analyser av kulturens betydelse för brottslighet. Dels låter sig inte kultur enkelt definieras, dels inryms i kultur ingen exogen variation, dvs en variation som möjliggör att man på ett trovärdigt sätt kan bryta den eventuella associationen som finns mellan, å ena sidan, brottsbenägenhet, å andra sidan, kulturell bakgrund. Vi beskriver därefter hur Sariaslan m fl (2013) utnyttjar variationen i uppväxtförhållanden mellan syskon som vuxit upp i olika bostadsområden för att analysera sambandet mellan ungdomsbrottslighet och bostadsområde. Studien är intressant eftersom den försöker fånga betydelsen av en aspekt av kultur, nämligen familjen. Vi konstaterar att Sariaslan m fl drar en annan slutsats om ”kulturens” betydelse än Hällsten m fl (2013), men sätter kultur inom citationstecken för att göra läsaren medveten om att familj bara är en aspekt av kultur.

Vidare menar Hällsten att vi tillämpar dubbla måttstockar när vi hänvisar till en observationsstudie av Sandström och Hällsten (2008) för att ”leda i bevis att idén om en könsmaktsordning saknar empirisk grund” (Hällsten 2022, s 72). Emellertid diskuteras i kapitel 7 inte evidens i sig eller test av hypoteser utan hinder för en evidensbaserad politik. I det aktuella avsnittet problematiseras regeringens syn på jämställdhet och tolkning av könsskillnader på arbetsmarknaden och inom akademien som resultatet av mäns överordning och oönskade strukturer. Vi finner inget stöd för en sådan tolkning. I stället pekar vi på studier, däribland Sand-

ström och Hällsten (2008), som öppnar upp för andra förklaringsmodeller och konstaterar att en politik som bortser från kunskap för att den går emot en på förhand bestämd uppfattning av verkligheten riskerar att bli kontraproduktiv.

Avslutningsvis menar vi att forskare har ett ansvar att delta i debatten om forskningsresultat feltolkas. I det aktuella fallet har Hällstens egna medförfattare spridit en felaktig bild av de resultat som presenteras i Hällsten m fl (2011) och Hällsten m fl (2013), vilket har kommit att prägla den politiska debatten. Men i stället för att rannsaka sig själv (och sina medförfattare) riktar Hällsten sin ilska mot oss. Dessvärre stannar han inte där, på ett tidstypiskt och obehagligt sätt får sig också ESO en släng av slev. Hällsten menar att det är ”förvånande” att vår kritik mot viss politik och vissa fenomen inom det vetenskapliga samhället ens publicerats. Var och i vilka forum Hällsten hade tänkt sig att denna diskussion skulle föras är en retorisk fråga.

REFERENSER

Dagens Nyheter (2016), ”Ökad invandring leder inte till ökat antal brott”, DN.SE, 26 augusti 2016, <https://www.dn.se/debatt/okad-invandring-leder-inte-till-okat-antal-brott/>.

Hägglund, P och P Johansson (2021), ”Upp till bevis – en ESO-rapport om experiment som underlag för politik”, ESO-rapport 2021:4.

Hällsten, M (2022), ”Skev diskussion om politiserad forskning i ESO-rapport”, *Ekonomisk Debatt*, årg 49, nr 1, s 71–72.

Hällsten, M, J Sarnecki och R Szulkin (2011), ”Crime as a Price of Inequality? The Delinquency Gap between Children of Immigrants and Children of Native Swedes”, manuskript, 4 mars 2011, http://www.su.se/polopoly_fs/1.55504.1321514493!/SUL-CISWP_2011_1.pdf.

Hällsten, M, J Sarnecki och R Szulkin (2013),

¹ Noterbart är att två av exemplen avser det *Working Paper*, Hällsten m fl (2011), som föregick Hällsten m fl (2013).

"Crime as a Price of Inequality? The Delinquency Gap between Childhood Immigrants, Children of Immigrants and Children of Native Swedes", *British Journal of Criminology*, vol 53, s 456–481.

Sandström, U och M Hällsten (2008), "Persistent Nepotism in Peer-review", *Scientometrics*, vol 74, s 175–189.

Sariaslan, A m fl (2013), "The Impact of Neighbourhood Deprivation on Adolescent Violent Criminality and Substance Misuse: A Longitudinal, Quasi-experimental Study

of the Total Swedish Population", *International Journal of Epidemiology*, vol 42, s 1057–1066.

Sarnecki, J och R Szulkin (2011), "Uppväxten bakom högre brottslighet", *Aftonbladet* 22 mars 2011, <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/11vv2y/uppvaxten-bakom-hogre-brottslighet>.

Sveriges Radio (2011), "Uppväxt och klass bakom brottslighet – Radio Sweden på svenska", Sveriges Radio, 23 mars 2011, <https://sverigesradio.se/artikel/4417066>.